

DIGITALNI
TROGAO

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA

-- Dvije strane iste medalje --

Funded by
the European Union

Reporting

Digital Rights
& Freedoms

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA

-- Dvije strane iste medalje --

ŠTA JE VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA (ARTIFICIAL INTELLIGENCE - AI)?

Vještačka inteligencija se vezuje za sisteme sposobne da obavljaju zadatke, koji zahtijevaju ljudsku inteligenciju. Iako su kod većine ljudi prva asocijacija na vještačku inteligenciju humanoidni roboti koji imaju tendenciju da unište postojanje ljudskog roda na planeti Zemlji, sistemi vještačke inteligencije se uglavnom zasnivaju na statističkim modelima i algoritmima koji analiziraju velike količine podataka kako bi učili iz njih, prepoznavali obrasce i donosili odluke. U praksi, vještačka inteligencija se najčešće koristi u aplikacijama, kao što su prepoznavanje glasa i slike, personalizovane preporuke, autonomna vozila i medicinska dijagnostika, pri čemu joj je glavna svrha olakšavanje i unapređenje ljudskih aktivnosti, a ne njihova zamjena ili uništenje.

Pojam vještačke inteligencije došao je u žižu interesovanja krajem 2022. godine. Neposredni povod za popularizaciju vještačke inteligencije predstavlja lansiranjem platforme **ChatGPT**, koja je omogućila ljudima da se na jednostavan način uvjere u moć vještačke inteligencije. U međuvremenu razvijene je veliki broj chatbot ¹ platformi poput:

- **Claude**
- **Gemeni**
- **LLaMA**
- **Mistral**
- **Copilot**
- **DeepSeek**

¹ Chatbot platforme poput ChatGPT predstavljaju napredne sisteme vještačke inteligencije koji mogu razumjeti i generisati ljudski jezik kako bi pružili brze i korisne odgovorepočivaju današnji sistemi.

Međutim treba naglasiti da se razvoj vještačke inteligencije može pratiti od četrdesetih godina 20. vijeka kada su uspostavljeni teorijski temelji na kojima počivaju današnji sistemi. Interesantan podatak je da je jedan od prvih chatbot sistema razvijen 1966. godine na MIT Univerzitetu pod nazivom **Eliza**, koji je trebao da služi kao psihoterapeut.

Relativno spori razvoj vještačke inteligencije uslovljen je tehnološkim razvojem i procesom digitalizacije budući da se sistemi vještačke inteligencije oslanjaju na digitalne podatke, iz koji stiču određena znanja, kao i na računarske resurse, gdje se svi ti sistemi pokreću.

DVIJE STRANE ISTE MEDALJE

„Vještačka inteligencija je kao nuklearno oružje i nuklearna energija – u sebi nosi i prijetnju i ogroman potencijal.“

Bil Gejts

Sistemi vještačke inteligencije u prethodnom periodu privukli su veliku pažnju javnosti izazivajući polemiku na temu opravdanosti razvoja ovih sistema. Međutim, vraćajući se u prošlost može se lako doći do zaključka da su skoro sve tehnologije koje su mijenjale čovječanstvo iz korijena prolazile isti put, od osporavanja do prihvatanja. Pored toga iz prošlosti možemo lako doći do spoznaje da pozitivan ili negativan uticaj određene tehnologije isključivo određuju ljudi.

Treba naglasiti da vještačka inteligencija pored nevjerovatnih mogućnosti u unapređenju zdravstvene njege, proizvodnih procesa itd. sa sobom nosi i značajne mogućnosti zloupotrebe. Jedna od najčešće korišćenih tehnologija za zloupotrebu vještačke inteligencije predstavlja tehnologija **deepfake** (<https://www.youtube.com/watch?v=BOyZbsYWSpl>). Deepfake koristeći vještačku inteligenciju omogućava stvaranje lažnih slika, videa ili audio zapisa koji izgledaju ili zvuče autentično, ali su zapravo montirani. Zloupotrebom ove tehnologije us-

postavljena je nova kriminalna aktivnost pod nazivom virtuelno kidnapovanje (<https://www.trendmicro.com/vinfo/us/security/news/cybercrime-and-digital-threats/how-cybercriminals-can-perform-virtual-kidnapping-scams-using-ai-voice-cloning-tools-and-chatgpt>). Virtuelno kidnapovanje podrazumijeva zloupotrebu ličnog identiteta u cilju stvaranja nezakonite dobiti (<https://www.youtube.com/watch?v=FWrt7EMH8KI>). Istraživanja pokazuju da je kriminalcima dovoljno 2-3 sekunde nečijeg govora kako bi uspjeli da ga kloniraju. Prateći aktivnosti osobe na društvenim mrežama, čiji je glas kloniran, kriminalci odabiraju momenat kada je odvojen od porodice kako bi iskoristili klonirani glas da putem mobilnog telefona pokušaju prevariti najbliže srodnike. Koristeći stanje emotivnog šoka najbliži srodnici često povjeruju kriminalcima, naročito nakon što čuju klonirani glas. Stručnjaci ukazuju da jedna od mjera zaštite može biti određena glasovna šifra koja će ukazati porodici da se nalazimo u opasnosti. Iako su zabilježene prevare uglavnom vezane za englesko govorno područje, brzim napretkom vještačke inteligencije možemo očekivati pojavu ovakvog vida kriminala i u našem regionu. Najdjelotvornije sredstvo zaštite je podizanje digitalne pismenosti na veći nivo, kao i razvijanje kritičkog mišljenja. Pored zloupotrebe deepfake tehnologije ona takođe može imati izuzetnu primjenu u marketinškoj i filmskoj industriji (<https://www.youtube.com/watch?v=QiiSAvKJIHo>; https://www.youtube.com/watch?v=CF_e0kMCW2o), kao i u edukativne svrhe.

Značajan korak ka zaštiti korisnika napravljen je od strane Evropske Unije, koja je donijela zakonsko rješenje pod nazivom AI Act (<https://artificialintelligenceact.eu/ai-act-explorer/>) koji je u primjeni od 01.01.2025. godine. Glavne mjere zaštite se odnose na zabranu lažnog predstavljanja, obavezno označavanje svakog sadržaja koji je nastao koristeći vještačku inteligenciju, zabranu prepoznavanja emocija na radnom mjestu i u obrazovnim ustanovama, zabranu korišćenja real-time prepoznavanja lica u javnim prostorima osim u definisanim slučajevima.

Uzimajući sve u obzir zasigurno se može zaključiti da vještačka inteligencija ima izuzetan potencijal da unaprijedi funkcionisanje čovječanstva, dok sa druge strane može poslužiti kao sredstvo za štetan uticaj. Poseban izazov se primjećuje u obrazovnom sistemu gdje zloupotreba ove tehnologije može imati dalekosežne posledice za razvoj društva.

Vještačka inteligencija je dobar učitelj, ali loš gazda!

U nastavku se nalazi link kursa Elements of AI, koji nudi mogućnost da se upoznate sa osnovama vještačke inteligencije i njenim implikacijama na čovječanstvo.

KURS: Elements of AI – <https://course.elementsofai.com/hr/>

Autor

MSc Ivan Martinović

* Produkciju materijala finansirala je Evropska Unija u sklopu projekta "Izvještavanje o digitalnim pravima i slobodama". Sadržaj podkasta je isključiva odgovornost autora i nužno ne odražava stavove EU.

Funded by
the European Union

Reporting

Digital Rights
& Freedoms

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA

-- Dvije strane iste medalje --